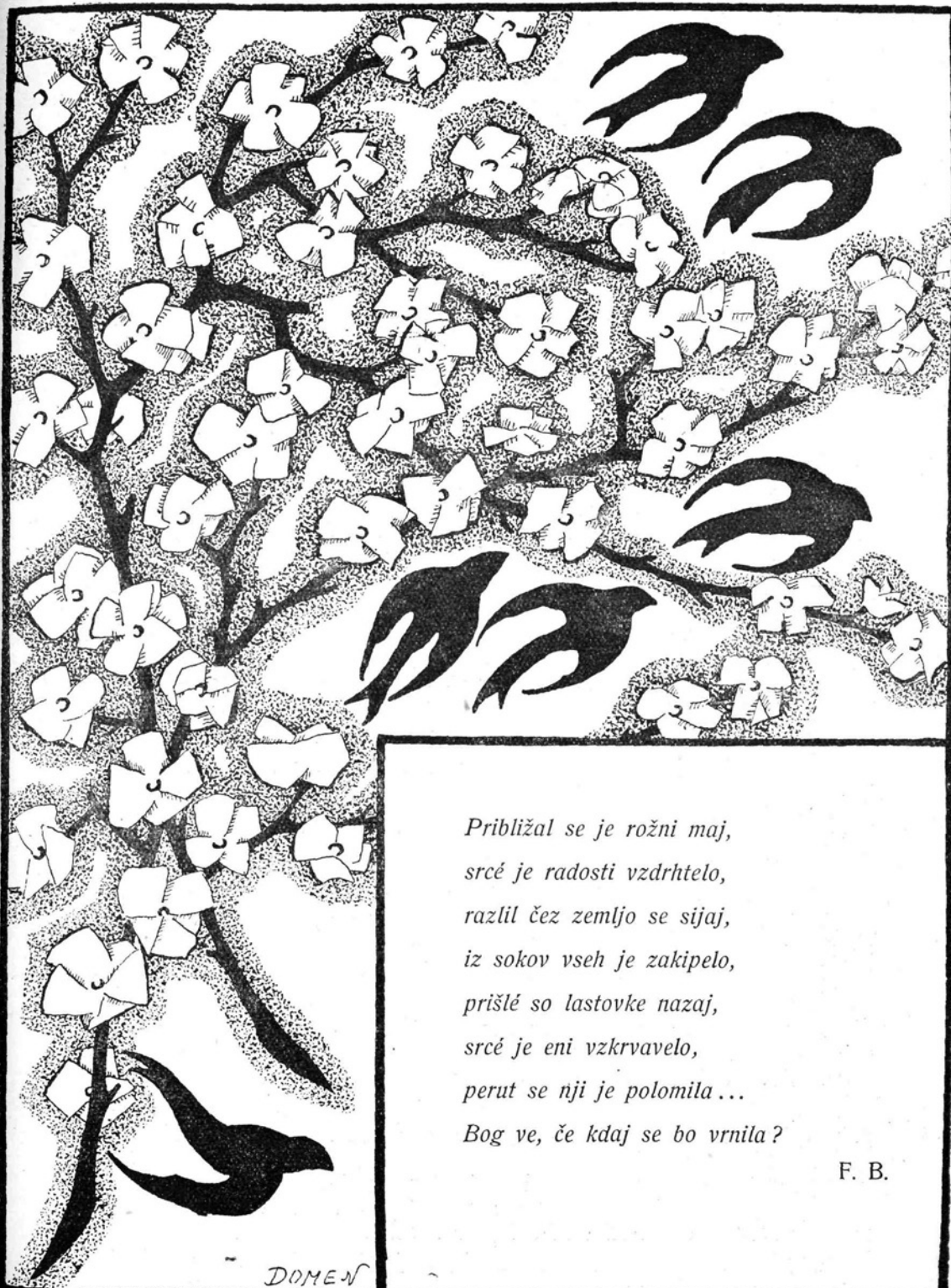

*Približal se je rožni maj,
srcé je radosti vzdrtelo,
razilil čez zemljo se sijaj,
iz sokov vseh je zakipelo,
prišle so lastovke nazaj,
srcé je eni vzkrvavelo,
perut se nji je polomila ...
Bog ve, če kdaj se bo vrnila ?*

F. B.

Pomenki.

Pred poroko.

Že v duhu z ljubljencem pred božji oltar
pomiče se z brati in svati
Pred Bogom že združena sta za vsigdar
že dnevi ji vstajajo zlati

Razgrinja bodočnost se ji pred očmi
cvečica in solnčnoblesteca;
in slika za sliko pred njo se vrsti, —
oj, kolika čaka jo sreča!

(Gregorčič, Nevesta.)

Pametni ljudje ne kupujejo mačke v vreči in ne igrajo loterije. Če ta pregovor velja za navadne slučaje v življenju, velja v potrojeni meri za oni odločilni slučaj, ko si fant išče neveste. Kakor si postelje takrat, tako bo ležal do smrti.

O divjem petelinu pravijo, da je slep in gluhi, ko si išče družico. Ista nevarnost obstaja pri mladih ljudeh, ki se ženijo. Samo solnce, pomlad, lepoto in cvetje vidijo drug na drugem — trnje zakrivajo in gorje onemu, ki bi jim povedal resnico! Potrebno je, da se najde človek, ki zdrami mladino iz te omotice in ji glasno zakliče: Dobro poglej in odkrito povej!

Dobro poglej! Nele las in obleko, balo in denar: poglej v glavo in v dušo! Poročni prstani so okrogli in nimajo konca. V celém življenju se otepa en sam nepremišljen korak in ena sama prenačljena beseda. Če najdeš prazno glavo in neubrano srce, pusti oboje, saj je življenje že samo na sebi polno praznote in nesoglasja! Še vedno velja in bo veljal izrek: Pridne rokó in pošteno srce, so večje bogastvo, kot zlate goré!

Odkrito povej! Kdor ima v tem slučaju drugega »za norca«, ostane sam norec. Samih obljub še ni bil nihče sit in z lepimi obeti je potlakana pot, ki pelje v pogubo. Ko si našel dekle, ki bo zate, nele, ki je zate, izgovóri moško besedo!

Navadno je ta odločilni dan slovesen in ob slovesnostih zmanjka človeku besed. Zato je mladina iznajdljiva v dejanjih, ki simbolično pomenijo vprašanje in dajejo odgovor.

Ko mine velika maša, vkupi fant pri lektarju srce. Na poti domov ga pokaže izvoljenki. Če ga vzame, je odgovor jaseu, če ga zavrne, odklonilen. O Veliki noči dajejo dekleta fantom pisane, s srcem ólepšane, pirhe. Če ga sprejme, je beseda dana. Novejši čas si je izmislil prstane in svilene barvane prtice, s katerimi hoče izraziti sklep: Midva se vzameva! To so narodni običaji, s katerimi se sklepajo zaroke.

Ko je zaroka sklenjena, pri možatem fantu in resnem dekletu velja, čeprav je narejena brez prič.

Fant, ženili se bomo!

Za pečjo je sedel oče in kadil tobak in zraven njega priletna žena. Po sobi je hodil junaški, rdečelični fant njun edini sin Peter. Bilo je to tisti večer, ko se je imela izvršiti v družini važna sprememba. Zato je neka prisrčnost in mehkoba plavala po sobi in objemala vse tri. Besede so izgubljale trdost in objemale srca.

Stari je iskal prilike, da bi povedal sinu nocoj, da sta sklenila z materjo, naj se oženi.

Ko je nastal premolk, da se je slišal tik-tak stare ure na steni in drgnjenje mačka pri peči, in so vsi pričakovali, da se začne nov razgovor, je dejal oče s poudarkom: »Fant, ženili se bomo!«

Počakal je, kaj bo na to odgovoril sin. A ta je molčal in oče ni mogel videti, kako mu je prišla rudečica na ušesa in lica, dasi je napenjal oči tja v drugi zapeček. In vsi so molčali, tudi Peter je trdovratno molčal. Tako čudno, tako nenavadno mu je bilo naenkrat okoli srca. Čakal je, kaj poreče mati na očetovo-razodetje. Ko le ni bilo odmeva na važno vprašanje, je nadaljeval oče: »Ali imaš že kakšno zbrano? Katero imaš rad?«

Iztrkaval je pepel iz pipice in si jo nanovo natlačil, a Peter molči, kakor prej.

Kaj naj odgovori očetu na nepričakovano vprašanje, ko si ni bil še popolnoma na čistem ne z ženitvijo, ne z drugo rečjo. Ko bi mogel vsaj premisliti, predno dá odgovor, ki bi izražal njegove občutke in bi zadovoljil njega samega.

Dovolj je bil že star, a vpričo matere ni mogel razgaliti očetu tajnosti svojega srca. Kar bi lahko odkril svojemu prijatelju in še komu drugemu, tega ni mogel sedaj očetu tako naglo povedati.

»Kako ga pa izpeljuješ?« se oglasi mati, ki je čutila, da je sin v zadregi, za ta vprašanja, na katera more odgovoriti šele po premisleku. »Kaj misliš, da ti bo raztresel, kar ima, v eni sapi?«

»Ako je kaj premišljal o tem, že lahko pove.«

»Naredite, kakor hočete!« se je oglasil Peter z drhtajočim glasom.

Tako je Peter privolil. In začeli so se pogovarjati, kakšna mora biti nevesta, ki bo prišla v hišo, da bo prava in da se bodo radi imeli. Peter ni zinil nobene vmes. Njegove misli so bile prevzete očetovega vprašanja: Ali imaš že kakšno zbrano? Katero imaš rad? Uganiti je skušal, ako oče zares tako misli, kakor je vprašal, ali pa je zinil samo tjavendan.

— Naj bo vprašanje kakršno hoče, zaresno ali ne, Peter je naenkrat premišljeval, »katero ima rad«. Izbrane še ni imel pravzaprav nobene, tako izbrane namreč, da bi rekel: To vzamem ali pa nobene! ampak rad jih je pa le imel. To in ono je imel rad. S Smolarjevo Nežo sta hodila skupaj v šolo, Štamcarjeva Rozala mu je dala vsako leto šopek z roženkavta in nageljna, ko je hodil na visitirengo; s Čardarsko Johano je šel večkrat od cerkve domov in jo je imel rad, dasi je vedel, da ima v srcu drugega. S Pisančevo Rezo je tudi rad govoril in še z marsikatero drugo, a nikdar ni mislil, da bi katero vzela. Sedaj naj se pa odloči in se oženi.

Ko je vse premišljeval, mu je postalo mehko in toplo pri srcu. Da ga ne bi v teh lepih spominih motila oče in mati, je odšel spat. Sam je hotel biti s svojimi mislimi, ki so bile tako prisrčne in ljubke. V teh lepih mislih je zaspal in še v spanju se mu je tako lepo sanjalo, da zjutraj ni več vedel, kaj so same sanje in kaj je resnica.

(Fr. Jaklič, Nevesta s Korinja.)

Snubci v hiši!

Dober večer hišni očka,
Dober večer, Bóg vam daj!
Al' nam boste vendar dali,
Vašo hčerko za ženó!

(Narodna pesem.)

Kdo jih ni še videl teh snubcev! Ko se zvečeri, pridejo v hišo in s seboj pripeljejo ženina. Zgovorni so čez mero, hvalijo na vse pretege in mešetarijo, kar se da.

Ga ni hujšega nabora za fanta - ženina, kot je oni, ko stoji kot zet pred nevestinimi starši s vprašanjem: Ali mi jo daste! Od nog do glave ga premerijo. Vse njegove besede pretresejo, vsak požirek spremljajo, vsako kretnjo presojajo. Takrat dela zaročenec maturo, izpit o zrelosti. In če ta izpit srečno prestane, začno snubači »glihati«.

In očka prav'jo sedemsto, ti drajtidrom.
»To še premalo dote bo!« Ti drajtidrom.
»Stopimo še za mamico.« Ti drajtidrom.
Mor'bit nam kaj primaknejo.« Ti drajtidrom.

(Nar. pesem.)

Končno si udarijo v roke, snubači zapojejo in fant zavriska. Dekle je njegova!

»Resna bodočnost«.

Časopisi prinašajo tudi ženitbene ponudbe, ki se navadno vračajo na naslov: Srečna, vesela, sijajna, prijetna bodočnost. V nekem časopisu sem pa naletel na šifro: Resna bodočnost.

Ne vem, kaj je hotel ženin s tem zapisati, vem pa, da je prav zapisal in brez ugovora bi lahko pristavil: skrbipolna bodočnost.

Ko je padla odločilna beseda, se začne za zaročenca doba skrbi. Kako naj si zgradiva gnezdece? Kako naj si ga urediva? Kaj smeva pričako-

vati od življenja? To so vprašanja, ki vedno bolj stopajo v ospredje. Na ta vprašanja si morata dati ženin in nevesta odgovor.

Tem vprašanjem se pridružijo druga, še veliko važnejša. Ali sva midva ustvarjena drug za drugega? Se-li ujemava v načelih o smislu življenja, o njegovih nalogah? Kje so v naju glavne napake, ki postanejo za oba lahko usodepolne?

Nevestica

Umevno, da vam na ta vprašanja, ki vstajajo pred očmi zaročencev, ne morem dati splošnoveljavnega odgovora. Poznal sem moža in ženo, ki sta živela v revščini in trpljenju in si nista mogla zgraditi mehkega gnezda — in vendar sta bila srečna in zadovoljna: njuni duši sta se ujemali.

Drugod je živel uradnik, ki se je zaročil s deklico iz dežele. Prestavljen je bil v mesto in skušal zgraditi si življenje, prikrojeno po mestnem. A njegova zaročenka je bila deželanka, ni jo mogel vpeljati v mestne kroge: gosposka je bila premalo.

Moderno obleko ji je preskrbel, učil jo je mestnih manir — pa ni šlo in ni šlo. Nesrečna se je počutila v razkošni obleki in zoperni so se ji

zdeli mestni saloni. Nekega dne vrže proč svilene obleke, obleče se priprosto in ubeži domov. Tam v domači preprostosti ji je ozdravelo srce. On pa je poročil bogato damo iz mesta in je bil baje srečen.

Ta slika mi je živo stopila pred oči, ko me je vprašal prijatelj za svet v podobni zadevi. Svetoval sem mu, naj prej ko mogoče pretrga niti nalahno in brez bolečin. Sam je uvidel, da človeka z nasprotnimi nazori ne moreta živeti skupaj.

Isti nasvet veljaj vsem: Naj vas ne moti videz, ogledjte si dušo in preizkušajte jo! Če najdete v njej umevanje in odmev, recite krepko: da!

Ženin.

»Zate, moj brat, ki se hočeš oženiti, imam vprašanje in kakor svinec na niti vržem to vprašanje v tvojo dušo, da izvem, kako je globoka.

Mlad si, pa si želiš otroka in zakon. In jaz te vprašam: ali si tak človek, ki si sme želeti otroka?

Ali si zmagovalec, krotitelj samega sebe, ukazovalec svojim čutom, gospodar svojih kreposti? Tako te vprašam.

Ali pa govori iz tvoje želje žival in potreba? Ali imaš nemir s samim seboj?

Hočem, da tvoja zmaga in tvoja svoboda zahrepeni po otroku. Žive spomenike imaš postaviti svoji zmagi in svojemu osvobojenju.

Nad sebe samega imaš zidati. Še prej pa moraš biti sam kakor sezidan, raven na telesu in na duši.

(Nietzsche.)

Nevesta.

Zate, sestra, ki se hočeš omožiti, imam vprašanje, presumljivo kot plamen, in s tem plamenom posvetim v tvoje srce; da vidim, kako je čisto.

Življenje hočeš dati otroku. In jaz te vprašam: je-li tvoje srce živo? Ali ni razjedeno od strasti, votlo vsled praznote, umazano kot ponev vsled prežarečega ognja?

Telo hočeš žrtvovati družini. Ali je neoskrunjeno to tvoje telo, ki bo nosilo v sebi dvoje svetih duš? Ali je čisto, kot ogenj Vestalk, čuvaric družinskega življenja?

Hočem, da sta tvoja bela poročna obleka in mirtin venec odsev tvoje notranjosti. Prokletstvo nad teboj in tvojimi otroci, če si z belo tančico zakrivaš oskrunjeno telo in v pobeljeni grob sprejmeš kalico življenja!

Bodi trta rodeča, tvoj mož pa močni kol, na katerega se boš opirala ti in tvoji otroci.

Vzgôji se v premagovanju in molitvi, predno stopiš — pred oltar!

M. Arko.

Slovenska pesem v Italiji.

Slovenska pesem se je glasila trikrat v Rimu in v nekaterih drugih krajih Italije.

Leta 1888. je imel papež Leon XIII. zlato mašo. Takrat so iz vseh delov sveta romali v Rim, ter mu poslali svoje darove, katere so cenili na 60 milijonov Lir. Ne sicer v denarju, pač pa v dragocenostih, paramentih in drugih izdelkih za misijone.

150 Slovencev se je pridružilo dunajskemu vlaku, in sredi Italije so me komaj 30 letnega kapelana izvolili za voditelja in zastopnika Slovencev.

Vprašal sem romarje, je li kak pevec, ali pevka med njimi. Oglasile so se 3 ženske in dva moška, drugi se niso upali, če tudi so doma peli.

V cerkvi Sv. Petra smo prvič zapeli zahvalno pesem štiriglasno. Oba soprana sta imela prijeten in krepak glas, alt je dobro v tercah ali sekstah prilagal, tenor je bolj po posluhu udaril, a midva basa sva jo rezala, kakor je pisano. Komaj pa zaslišijo 4 glasno petje, že nas obsuje kakih 200 ljudi, ki nam na koncu ploska in naniguje, naj še zapojemo.

Zunaj Rima je pokopana v veliki podzemeljski cerkvi sv. Neža. Ko smo tja došli, so imele ravno rimske dame za altarjem skušnjo za slavnostno prireditev sv. Neži na čast. Bilo jih je kakih 50, imele so glasovir, harfo in nekaj drugih instrumentov. Čudno so nas pogledale, češ kaj nas motite. Voditelj Dunajčanov se oprostí, češ romarji tujci nismo vedeli, da je v tem času skušnja. Prav, Vam odpustimo, a ker ste nas slišali peti, še vi zapojte, da tudi mi vas slišimo. Voditelj pokliče mene, naj mi Slovenci zapojemo. »Kako neki? Nas je samo 150, a Vas je 900, bodo mislili, da vas Nemce izzivamo.« »Ne, ne, vi znate veliko boljše peti kakor mi, saj smo vas slišali pri sv. Petru.« Namignem svojim pevcem (5 po številu) in po posluhu zapojemo Riharjevo od sv. Neže. Ko nehamo ploskajo Rimljanke in Nemci ter prosijo naj dodamo še eno kitico. Smo jim ustregli, potem se odstranili, pevke Rimljanke nam z robci mahajo v pozdrav in zahvalo. Takrat sem spoznal, da naj Slovenci drugič nastopijo sami in z večjim pevskim zborom.

12 let pozneje se je to izpolnilo. Bilo je 1900. sveto leto. Oglasilo se je 600 romajev Slovencev, imeli so poseben vlak, iz Goriške jih je bilo 200 Slovencev in 200 Furlanov, ki so tudi imeli svoj vlak, one Slovence je vodil pokojni dr. Josip Pavlica. 600 Štajercev, Korošcev in Kranjcev sem vodil jaz. Pozval sem romarje pevce, da naj vzamejo seboj cerkveno pesmarico, ker bomo vsaki dan pri škofovi maši peli v Loreto celo latinsko mašo z Glorio in Credo. Ni me skrbelo kako bomo peli, saj je že takrat Cecilija prišla v kri in meso našim cerkvenim korom. Oglesi se skoraj 50 pevcev in pevk.

V Asisi pri porcjunkuli se prvič oglasimo s petimi litanijami in nekaterimi pesmami. Kaj nenavadnega so naše litanije, ko močan moški kvartet poje pred altarjem, a po cerkvi močan mešani zbor odgovarja.

Več lepo oblečenih bolj mladih Italijanov me obstopi in vpraša, katere stolne cerkve je ta pevski zbor?

»To je le naše priprosto ljudstvo, tako doma sploh pojo v cerkvi.«

»To boste drugim pravili, ne nam. Ne znate li, da je Italia terra di musica e di poesia?«

»Znam, a vam tudi zatrdim, da nad polovico teh le pevcev nisem še nikoli videl, to so pevci naših društev in cerkvenih korov. Glejte, to je naša cerkvena pesmarica. Ko jo zvedavo gledajo jim ponudim, naj si zbero katerokoli, pa jo zapojemo. K sreči so izbrali tam, kjer sem imel nalašč odprto, in to so res vsi znali. Pevci so slutili, zakaj se gre in so res pazili na znamenja, drugače pa odločno in korajžno peli. Naši gostje pa so bulili v knjigo, če res pojemo po notah in delali opazke začudeni. Rekli so: ti ljudje pobirajo note raz papirja, ko mi zrele črešnje raz drevesa. To je res narod visoko olikan.

V Rimu smo imeli škofovo mašo vsaki dan v kaki kapeli glavnih cerkva. Ko smo zapeli prvo kitico se je zagrnilo tujih romarjev daleč po cerkvi, ki so vstrajali do konca celo karabinjerja sta stala ves čas ob vratih kapele, mesto da bi po cerkvi patrulirala.

Predzadnji večer so imeli vsi romarji iz Avstrije — nad 2000 — slavnostno zborovanje v veliki dvorani. Škof Jeglič jim je bil obljubil, da Slovenci preskrbe med govori petje. Res pridemo in zapojemo Nedvedovo »Pod trto bivam zdaj,« a v natlačeni dvorani govore na glas in tajnik začne čitati imena onih romarjev, ki gredo jutri v Neapel. Razume se, da smo takoj po odpeti pesmi šli na svoja stanovanja. Spoznali smo oni ošabni nemški duh, ki ne trpi, da bi ga kedo presegel.

Drugi dan je bil slovesen sprejem v cerkvi sv. Petra. 65.000 romarjev iz vsega sveta je bilo navzočih, vsaki je moral štirikrat straži pokazat vstopnico, da so ga pustili v notranje prostore. Prišli smo kot avstrijski oddelek z Nemci skupaj v zagrajen prostor.

Ko papeža prineso v cerkev in on sprejema pri altarju razne deputacije, je dovoljeno peti.

Prvi začno Belgici, visoko intonirajo, pojejo enoglasno, za njimi se takoj oglase Nemci, pojo zahvalno pesem tudi enoglasno. Poleg nas komaj čakajo Ogri, da pokažejo svoj značaj v enoglasni pesmi. Za njimi udarimo Slovenci s papeževo himno pa četverglasno. 12 svežih sopranov poje krasno, mogočni alt ga podpira, jasni tenorji v višini čisto izgovarjajo in krepki basi dajo močno podlago. Ves zbor je štel 47 grl, večinoma prav krepkih glasov. Po cerkvi grozna tišina, papeževi pevci ob altarju le na nas gledajo. Ko končamo čakam eno minuto, da drugi narod zapoje. Noben se ne oglasi. Nekateri Nemci v našem oddelku spodbujajo: »Tun wir noch eins aufsingen!«, a tovariši jim prete: »Schweigen wir, blamieren wir uns nicht, die werden wir nicht erreichen!« Torej zapojemo Marijino pesem, pavziramo poldrugo minuto, zopet vse tiho, noben narod ne začne, tedaj poemo še mi tretjo pesem in takrat je avdijenca končana.

Leta 1913. nas je bilo zopet 650 Slovencev v Rimu. Takrat so za nami hodili posebno Italijani iz gornje Italije. Ko smo zopet pri sv. Neži peli, so oni jokali. »Oh kako lepo pojo, gotovo je to slavospev naši svetnici!« so se pogovarjali. Grem v njih sredo, ker me tako z očmi kličejo. Povem kdo smo in kje je naša domovina. »Oh to bo v nebesih prijetno, če že na zemlji tako lepo požete.« Mahali so z robci v pozdrav in s solznimi očmi nam klicali v slovo: Na svidenje v nebesih!

Zadnji dan smo imeli Šmarnice v kapeli pri sv. Petru. Od tam so šli romarji naravnost na kolodvor. Ko vsi odidejo pogledam še na okrog, če ni kateri kaj pozabil. Pri ograji govore dve gospe: »To so gotovo Nemci.« — »Ne, smo Slovenci, blizu Trsta stanujemo.« — Predstavite se kot grofinje iz Milana. »Tudi mi imamo krasno petje, a tako pobožno, tako iz srca ne znamo, kakor Vi.«

Opazovale ste naše romarje pri maši. Vse je klečalo in bralo iz bukev, sredi med njimi pa pevski zbor. Vsaki je vedel, katere pesmi so na vrsti, zato tudi v pevskem zboru ni bilo nič govorjenja ali šepetanja. In to jim je silno imponiralo, ker oni so navajeni šundra tudi v cerkvi.

Naj navedem še en dogodek. V hotelu nas je bilo 100 Slovencev na hrani in na stanovanju, pa tudi toliko Ogrov. V obednici smo se dobili, v dolgi vrsti mi, precej zraven v drugi vrsti oni. Kedo smo niso vedeli. Ker sem hotelirju že prvi dan plačal polovico za vse romarje in obljubil natakarnjem in služinčadi 200 lir napitnine, so nam zelo stregli, ne tako Ogrom. Ko so videli, da je pri nas vse točno organizirano, ko je pred hotel prišlo ob 3 popoldne 26 kočij, pa smo se po 4 uredili in peljali nobel iz Rima v katakombe, so oni žalostni stali pred hišo in niso vedeli, kaj početi. Na petek je bilo. Mi smo jedli postno. Ko nam prineso artičoke,

grem naglo od mize do mize in podučim, kako se ta stvar lupi in srka, pa da naj kar puste, ker niso vajeni takega jedila. Zapazili so to nekateri kmečki ogrski magnati in se v slabi nemščini pogovarjali. Tako je padla opazka na nas: »Nation djese sehr gebildet, vielleicht mehr als Ungarn, und das zu verdanken ihres Geistlichkeit.« Udrihali so po svojih voditeljih, ker nobenega ni, da bi jim kaj pokazal, ali razložil, pri nas pa so videli vse med seboj kakor sebi enake, in na vsako malenkost se je pazilo, da ni bil romar kaj v zadregi. Kolikokrat smo slišali opazke od drugih romarjev: Poglejte kako so ti disciplinirani, kako gredo vsi skupaj, imajo vse natančno razdeljeno, skrbne voditelje, kako pobožno ljudstvo je to in kako krasno poje.

Je tudi res, da si naši ljudje znajo pomagati. Kak tujec romar je zgubil svoje ljudi pa je stal kot štor sredi ceste in bulil na vse strani, vprašati ni mogel, ker ni znal italijansko. Ženske so začele kar jokati v takih položajih. Koliko sem jih peljal k njihovim ljudem! Nasprotno, naše 3 romarice so pešale. Zamudili smo se v »Anima« bilo je že tema in rosilo je, ko smo odhajali. Ker vidim, da 3 romarice ne morejo slediti skupini, ostanem pri njih, da jih dovedem na stanovanje blizu kolodvora, skoraj ½ ure daleč. A one so rekle: gospod pojdite le s skupino, ste tam bolj potrebni, me bomo že počasneje prišle za vami in če se zgubimo, saj znamo poprašati. Res so četrte ure za nami došle.

Vračal sem se vselej vesel iz rimskega potovanja in vselej Boga zahvalil, da sem rojen Slovenec. Nismo tako bogati in številni kakor drugi narodi, a imamo nek praktičen dar, da si znamo pomagati, kar pri drugih nisem opazil, imamo svoja društva ki veliko delajo, kar se drugod še ne pozna.

Lansko leto je pod vodstvom Srečka Kumarja zopet poromala slovenska pesem v Italijo. Učiteljski zbor je napravil turnejo po večjih italijanskih mestih. Žalibog, da so politični momenti igrali vlogo pri presojanju naše pesmi. Oni pa, ki so jo poslušali s pravo habitualno dispozicijo, so navdušeno hvalili naše pevce in našo pesem. Eno je gotovo: Moralno zmago je Kumarjev zbor odnesel!

Naj bi še nadalje uspevala naša ljubka pesem in kazala drugorodcem, da smo kulturni narod, ki ni vkljub težkim časom zavrgel kulture srca, ki posebno odseva iz naše pesmi.

Slava.

Par misli.

Gospod urednik! Pustite mi malo prostorčka v »Čolniču«, da podam svojim tovarišicam par misli.

Vojna je minula, ne pa njeni trpki spomini in sledovi. Koliko gorjá, koliko bridkih spominov je zapustila malo ne v vsaki družini! Človek je pa tako nizkoten, ter se pokaže v nesreči tako malenkosten, da v je resnici vsega pomilovanja vreden. Mesto, da bi se naši možje, žene in dekleta zresnili in na vzvišen plemeniti način koristili našemu narodu in naraščanju, se vdajajo sedaj, ko smo pomoči najbolj potrebni, nizkotnemu veselju. Sem tudi jaz mladenka, pa vendar si mislim: »Seli res ne moremo na drugi način razvedriti, kot ravno s plesom?«

So ljudje, ki edino le v plesu vidijo zabavo. Če vidijo mlado osebo, ki ne pleše, jo gledajo pomilovalno po strani. Še več! Čutila sem, da me tova-

rišice včasih celo prezirajo, ker ne hodim na ples. Tudi starejši ljudje nosijo v tem oziru veliko krivde. Živo mi je pred očmi neka gospa, ki je peljala lansko leto svoje sorodnike na ples. Kako nestrpna je bila, ker niso omenjene veliko plesale. Ako so starejši ljudje taki, kaj naj si pač mislimo o mladini? Kako blažilno vplivajo na človeka lepe pomenljive predstave in druge prireditve, kakor društveni izleti, zimski športi, telovadni odseki in slično — a žalibog, da se jih mladina ogiblje in raje drvi k prismojenim plesom.

Sedaj je čas, ko se nam spet nudi prilika, da pokažemo tudi mi mladi, našo trdno voljo in videli bomo, da ne bo brezuspešna naša požrtvovalnost. Pokažimo svetu, da ljubimo svoj rod in da smo pripravljeni doprinesti zanj marsikatero žrtev. Prepričana sem, da nas bodo potem tudi drugi spoštovali v naši ljubezni do svojih sobratov. Zapomni si človek, da le s samozatajevanjem in s premagovanjem postajamo veliki in močni. Raduje naj se oni, kateremu ni treba tugovati, da je tako neumno zapravljal svojo mladost!

Milan Povšič.

Vrnitev.

V tujini želel sem te videti, o domovina!

*Tam v šumu, blišču in radosti
srce počutilo se moje ni več srečno.
Pozabiti ni moglo ur mladosti
in zbrisati ni moglo dni sladkosti,
ki vživalo jih je na rodni tleh.*

V tujini kot otrok sem klical k tebi, domovina!

*Beseda tujčeva je vsaka —
pa najsibo tako tolažbe polna,
občutna, ljubka, tolažeča —
bilá za srce moje preboleča,
da, zdela se mi je zasmeh!*

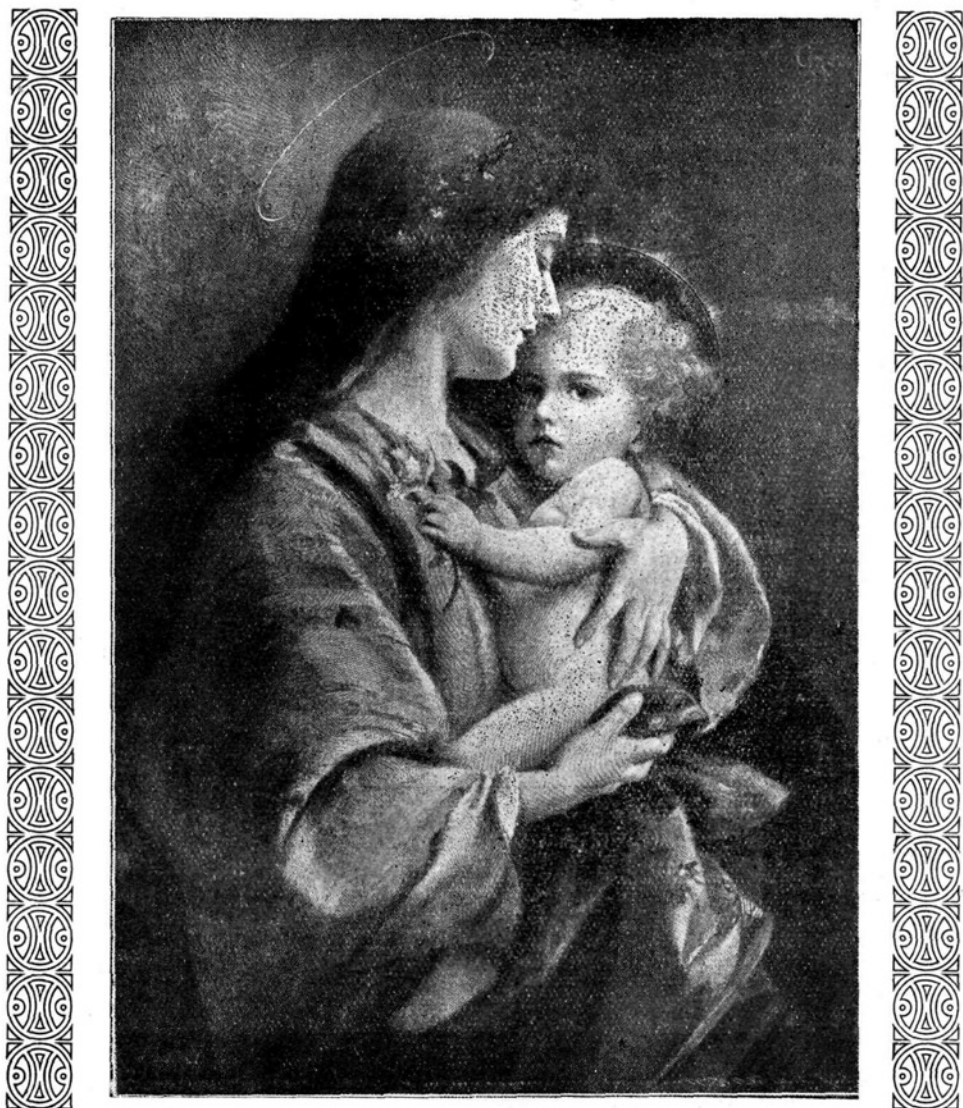
In slednjič si sprejela me nazaj, o mati domovina!

*Kot sin zgubljeni sem se zopet vrnil
v naročje tvoje in spoznal resnico,
da le naročje matere, čeprav je revno,
edino zna skrbeti za otroka,
braniti mu ljubav in čuvati pravico.*

Naj zvesti sin ostanem tje do groba le tebi, domovina!

Ave, majniška Gospa!

Zelena dobrava v pomladnem nakitju,
Komu pošiljaš pozdrave?
Najlepši — naš ave!

O kom šepetaš, srebrni studenček,
ki glasno bežiš tja v daljave?
Najlepši — naš ave!

Kaj molite, duše, v veselju in sreči,
v trpljenju, ob uri skušnjave?
Mariji, Najlepši — naš ave!

Komu si uglasil kitaro donečo,
ti slavec zelene goščave?
Najlepši — naš ave!

Kaj poiete zvezde ob uri polnočni,
ko gledate z nebne višave?
Najlepši — naš ave!

(M. Elizabeta.)

Pod Krnom.

(Pripoveduje revizor).

Pozdravljena gora trpljenja, pozdravljena dolina mož, ljubljencev našega naroda!

Velika noč me je pripeljala v ta planinski raj. Doli po dolinah ob zeleni Soči so zeleneli travniki in pozvanjali zvončki. Visoko pod nebom pa je v zimski kapi, špičasti, kot zob velikanske pile, veličanstno sedel stari sivobradati Krn in pripovedaval Stolu in Matajurju dogodke onih dni, ki so bili. O vragu je pripovedoval, ki je prevrtal Prestrelnik, ko se je z glavo zatelebil v njegovo steno, ter tako dospel pred Mater božjo na Sv. Višarjih in se gore polastil. O dnevih jim je pravil, ko je kri močila bele planike na njegovem klobuku in uničevalna sila prebadala njegova senca. Nato pa je govoril po tihoma in skrivnostno o onih groznih dogodkih, ki so globoko zarisani v srca tistih, ki so molče trpeli krivico trpkega mučeništva. Med temi so bile celo junakinje ženske in pastirčki otroci; tudi teh se je spomnil tisočletni Krn.

Nižje spodaj, ob njegovem planinskem rebu, prav na srcu, bi lahko rekel, je cvetel v prvem pomladnem resju »Planinski raj« — rojstva vas Simona Gregorčiča, našega pomladanskega slavčka, ki mirno spava na pokopališču pri Sv. Lovrencu pod belo libuško cerkvico.

Vrsno! Kraj mojih mladostnih želja, sveta vasica naše ljubezni, kako zelo sem te želel videti!

Po idilični poti iz Libušnjega sem v pol uri dospel v Vrsno. Majhna vasica, polna poezije že po svoji legi. Vojska je podrla vse hiše tudi rojstno hišo pesnika Šimna. Nove hiše vstajajo sedaj iz podrtn in tudi Pomolčeva hiša, kjer so rojenice prepevale rojstno pesem našemu ljubljencu, je dobila novo lice. Ljudstvo v vasi je pa ostalo isto, kot nekdaj: zavedno in globoko verno.

V hiši pri Pomolču gospodari sedaj nečak pokojnega Simona, mož gostoljuben, razumen in poln pravega zanosa. Malo nižje ob potočku, kjer se je mladi pesnik igral, stoji Potokarjeva hiša in v njej živi nad 80-letna sestra Simonova Marija. Obiskal sem jo in našel v postelji. Revica je oslepela. Iz ugaslih oči so se je vlile solze veselja nad obiskom in z občudovanja vredno zgovornostjo je pripovedovala:

Na Laškem sem bila v ujetništvu. Preje sem dobro videla, ko se pa vrnem so mi živci oslabili. Tudi rajni Šimen je slabo videl, tudi njemu so živci pešali. Šla sem v Libušnje k maši. Gledam na oltar, oziram se, nape njam oči — in moj Bog, nisem več razločila podob, tema se je vlegala na oči in čez par tednov se mi je vse potemnilo.

Pa se da prenesti vse! Z rokami je tipala steno in dosegla velik molek ter mirno pristavila: Vidite ta me tolaži. Šimen mi ga je dal. Tudi zanj molim, pa še vi ne pozabite nanj.

Obljubil sem, da pripeljem v drugič s seboj še več mladih, da jo vsi skupaj obiščemo in postavimo znova razbito spominsko ploščo na rojstno hišo.

»Dajte, vas prosim! Ne vem, zakaj so jo razbili, saj ni bila nobenemu na poti!« Poslovil sem se od starke in osivelega moža na peči. Ob slovesu je hčerka pripeljala svoje otročiče, med njimi fantiča osemletnega. »Ta je stricu podoben, pojde študirat, ko bo velik.« Pobožal sem ga, vzel slovo od prijazne hiše in med potjo mislil na pastirčka, ki je pred 70 leti šel

Med pomladjo, ptičjim petjem in šumenjem Soče sem prišel v Kobarid. V tem prijaznem trgu je bil rojen pesnik Josip Pagliaruzzi, ki se je kot pesnik imenoval Krilan. Gregorčič ga imenuje »zlata duša« in to popolnoma upravičeno. Kdor čita njegove poezije, čuti globoko vernost, narodno zavest in temeljito izobrazbo, ki v vsaki pesmi stopa na dan. Žalibog, da so njegove poezije pošle. Disertacijo o Krilanu je pripravljala pokojni André Čebokli, pa ga je nenadno dohitela smrt. Prav bi bilo, ko bi goriška Mohorjeva družba izkopala skriti zaklad pesniške duše in ga dala narodu. Pesnik je deloval zadnja leta kot praktikant pri deželnem sodišču v Gorici, kjer je tudi dne 1. marca 1885. leta umrl. Pokopan je v Kobaridu, kot je sam želel:

Da tukaj bi živel in spal nekdam,
Bilé so edine želje.

(Poezije, 1. 6.)

Drugi mož, s katerim se lahko ponaša ne-le Kobarid, temveč ves narod, je glasbenik Hrabroslav Volarič, rojen l. 1863. v hiši, ki še danes stoji ob cesti takoj ob začetku trga. Plošča, ki znači njegov rojstni dom, je pobeljena, njegov spomenik sredi trga je uničen.

Niso pa zabrisane in uničene Volaričeve narodne pesmi, ki jih tako rado prepeva naše ljudstvo. Služboval je kot učitelj v Kobaridu, v Livku in Kozani, kjer je tudi umrl.

Umevno, da je kraj, ki je dal narodu tako zavedne može, kulturno jako prebujen.

V *Kobaridu* je do zadnjega delovala »Čitalnica«, ki jo je ustanovil Simon Gregorčič in v kateri so delovali najboljši možje. Žalibog, ta »Čitalnica« sedaj spi. Dozdeva se mi, da jo je uspaval duh časa in pa brezbržnost mladine, ki je bila vajena le solnčnih dni in ni bila vzgojena za viharje.

Težišče prosvetnega dela je prešlo na okolico. Neverjetno je, koliko mladih sil in vztrajnih kulturnih delavcev imajo društva v kobariški okolici.

Na laerskem, ljubki vasici ob cesti, ki pelje v Kobarid, deluje »Bralno društvo«. Obiskal sem zavedne fante in pridna dekleta par dni pred Vel. nočjo. Vse je mrgolelo v društveni sobi. Pred vhodom me je prijazno sprejel društveni predsednik Franc Kurinčič in peljal v sobo. Začuden sem obstal. Pri luči so se svetili inštrumenti vrlih godbenikov. Vseh skupaj je 21. Godbo vodi priljubljeni, neumorno delavni pevovodja Tone Uršič, ki je poleg okrožnega predsednika Janeza Manfreda, duša vsega prosvetnega dela v borariškem okrožju. Zabučala je godba. Šele dobro leto je, odkar so začeli z vajami in ne bom pretiraval, če trdim, da je bil prvi javni nastop o priliki velikonočne procesije, naravnost vzoren. Vkljub raznim zaprekam, ponižanju in žrtvam, se godbeniki krepko drže.

Društveno delovanje pa ni omejeno samo na godbeni odsek. Od svoje ustanovitve l. 1903 pa do danes, deluje društvo na vseh panogah prosvetnega dela. Najbolj me je razveselilo poročilo o tedenskih predavanjih, ki jih je celo zimo vsak četrtek vodil J. Manfreda. Tudi dekleta so imela svoje večere. Prečitale so knjigo o lepem vedenju in se učile presti na kolovrat.

Pevski zbor šteje 12 moških in 10 ženskih glasov. Društvo je priredilo za člane in prijatelje zabaven pustni večer in se pripravlja za dramsko predstavo. Režijo vodi Franc Miklavič, ki se je udeležil tudi dramskega tečaja v Gorici.

po isti poti študirat. Blagoslovljena je bila ta pot za narod, a trnjeva zanj. Blagoslovljen mu bo zato spomin v narodu, ki stopa po trnjevi poti. — Pri Sv. Lovrencu sem pomolil zanj o imenu vseh tistih, ki bi ga radi obiskali, pa jim ni mogoče.

Iz vestno urejenih društvenih zapisnikov povzamem naslednjo statistiko:

Vseh članov in članic je 52. V društvenem odboru so ti-le odborniki: Franc Kurinčič, preds., Uršič Anton, J. Manfreda, Ant. Kurinčič, Jan. Miklavič, Franc Miklavič, Mimi Miklavec in Terezija Miklavič. Seje se vrše redno vsaki mesec. V knjižnici imajo 76 vezanih knjig. Več članov in članic je prebralo v letošnji zimi nad 40 knjig. Nekaj posebnega v tem društvu je tudi kolesarski odsek, ki šteje 20 biciklistov. Udeležili so se dveh tekem.

To društvo je brezdvoma eno najživahnejših v Prosnetni zvezi. Želimo mu obilo uspehov in vztrajnosti!

Na Velikonočno nedeljo smo šli po pirhe na *Svino*, kjer obstaja Izobraževalno društvo »Soča«. Vasica šteje kakih 30 hiš in iz vsake hiše je gotovo eden, če ne več, vpisan v društvo. Pomenili smo se kar na sredi vasi, pod cvetočimi črešnjami, sedeč na bukovih deblih. Pripovedovali so mi, kako so ustanovili društvo. »V mlekarni smo dobili prostor. Nismo imeli ne knjižnice, ne harmonija. Pa smo se dvignili fantje in šli na Matajur, delat »kuluk« za društvo. Posekane drva smo prodali, vkupili knjige in harmonij, ter začeli z delom.« Lep zgled požrtvovalnosti, ki ga priporočamo v posnemanje tudi drugim društvom!

V društvu deluje 22 rednih in 8 podpornih članov. Knjižnica šteje nad 50 knjig. Društvo vodi Janez Volarič, sorodnik glasbenika H. Volariča. V odboru so nadalje: Melan Franc, J. Uršič, Al. Kranjec in Kati Sovdat. Društvo je priredilo dve javni predstavi: Lovski tat in Babilon. Največ zaslug za prosep društva si je pridobil gospod Nace. Škoda, da ga ni več med nami!

Predsednik Volarič in pevovodja Uršič sta me spremljala v bližnjo vas *Sužid*, kjer deluje že štiri leta Izobraževalno društvo. Na velikonočni ponedeljek zvečer smo se sešli v šoli, kjer ima društvo svoje prostore. Udeležencev je bilo nad 50. Iz zapisnikov sem povzel naslednjo statistiko:

Društvo je ustanovljeno l. 1920. Vseh rednih članov in članic šteje 43. Pevski zbor je sestavljen iz 30 pevcev in pevk. V knjižnici je 55 knjig, katere so člani večinoma že prečitali. V odboru so: Anton Fon, preds., Janez Stres, Anton Kranjc in Terezija Kanalec.

Po reviziji se je sestel tamburaški zbor, ki ga spretno vodi pevovodja Ant. Uršič. Udarili so na tamburice in veselje je šlo po dvorani. Vseh tamburašev in tamburašic je 20. Držijo se dobro in redno obiskujejo vaje. Društvo se je nabavilo tudi dober klavir in stroške že skoraj poravnalo popolnoma. Predavanj pa v društvu ni bilo. Upamo, da se bo ta nedostatek sčasoma popravil.

Nekoliko bolj boječi v društvenem delovanju so v *Kredu*, kjer sta Jak. Fon in dr. Lavrenčič že l. 1908 ustanovila K. slov. izobraževalno društvo. Delovalo je neovirano do meseca januarja. V prijazni dvorani nad cerkvijo so igralci uprizorili igre: Domoklejev meč, Trije ptički, Domen i. t. d. Vseh članov in članic je štelo društvo 72.

Imelo je pevski zbor, ki je štel 28 pevcev in pevk. Redno so se vršile seje. Po februarju je javno delovanje prenehalo. Deluje pa izvrstno knjižnica, ki šteje nad 250 knjig in jo člani obiskujejo prav pogostoma. Zadnje dneve se obnavlja tudi pevski zbor.

Da ni zanimanje za društveno delo vkljub prepovedi nič pleglo, je pokazal prijateljski sestanek, h kateremu se je zbralo okrog 30 navdušenih fantov. Enoglasni sklep je bil: Društva ne pustimo, ker hočemo izobrazbe in potrebujemo razvedrila! Po sestanku je zadonela vesela narodna pesem in navdušenja polni so se fantje razšli. V odboru so naslednji člani: Ivan Čebokli, Jos. Lavrenčič, V. Aljančič in Tilka Antihova.

Na prijažnem pokopališču smo obiskali grob rajnega profesorja Andreja Čeboklija in tiho pomolili za pokoj blage duše. Mož, ki spava pod Mijo, je vreden, da mu postavimo spomenik nele na grobu, temveč tudi v srcih.

Tam na Matajurju v gorski vasici *Livek*, kjer lepo prospeva Izobraževalno društvo, so čakali revizorja zavedni člani in članice. V zadnjem momentu je pa vsled zadržkov morala ta revizija odpasti. Upamo pa, da obiščemo vrle Livčane o priliki izleta na Matajur.

Sosednja vasica, najbližja Kobaridu je *Staro selo*. V ondotnem Bralnem društvu je včlanjenih 61 članov in članic. Skoro vsi fantje in možaki iz vasi so v društvu. Pevski zbor, ki šteje 22 pevcev in pevk, vodi A. Uršič. Posebno izvrstni so soprani in basi. V knjižnici se nahaja nad 300 knjig, ki so last občinske in društvene knjižnice. Umestno bi bilo z ozirom na razmere združiti oboje knjižnic v farno knjižnico. Igra »Tri sestre«, katero so uprizorili igralci, je častno izpadla. V društvenem odboru so: Skočir Iv., Cenčič Janez, Urbančič Ivan in Kranjc Janez. V dolini med Kobaridom in Srpenico obstaja že od leta 1902. Izobraževalno društvo v *Trnovem*. Društvo je zelo agilno. Vodi ga Frid. Velikonja. V odboru so še: Andr. Fon, Matajurs Ant., Knez Andrej in Bajt Franc. V januarju so priredili igro »Anarhist«. V društvu je vpisanih okrog 40 članov in članic. Pevski zbor vodi Trebše Franc iz Srpenice. Knjižnica šteje 115 knjig. Zanimanje za društveno delo izredno.

Najlepši pomladanski dan je cvetel ob Soči, ko sem se vračal. Po vaseh je bil razlit velikonočni mir. Bilo mi je, kot bi čital Andrejevo »Velikonočno pismo«, ki ga je poslal sin, ki je vstajal iz temnih globeli življenja materi, v kateri je vedno cvetela Velikanoč. Tako le nekako se zaključuje to pismo: »Tri leta, moja mati, sem molil, čeprav preje nisem znal moliti. Danes pa se je razmahnila v meni vélika noč v veliki dan: Tvoja beseda o Kristu, ki je s trpljenjem zaslužil nam vsem vstajenje, me je dvignila. Tvoj sin, o mati, je oživel, ko je videl svoje brate žive. Od mrtvih je vstal, da bo dramil svojce. Danes poje hvalo Kristu. O mati, še ti poj z nami: »Aleluja«! (André Čebokli, Velikonočno pismo.)

Poslovil sem se, godba na Iderskem je zaigrala, avto zaropotal in nas odnesel. Misli moje so pa še vedno pri Vas, bratje in sestre pod Krnom!

Zato, ko jemljem od Vas slovo

In grem v vrtnec sveta,

Srce mi je v prsih mojih težkó,

In teče mi potok solzá.

Oj z Bogom ti ljubka vas,

Oj z Bogom, ti ravno polje!

Pozdravljan te, hribov zeleni pas,

Pozdravljan vas, jasne goré!

In koder bom hodil in bival jaz

V vseh krajih širne zemlje,

Na vas bom mislil, bratje, na vas

In vas se spominjal sestré.

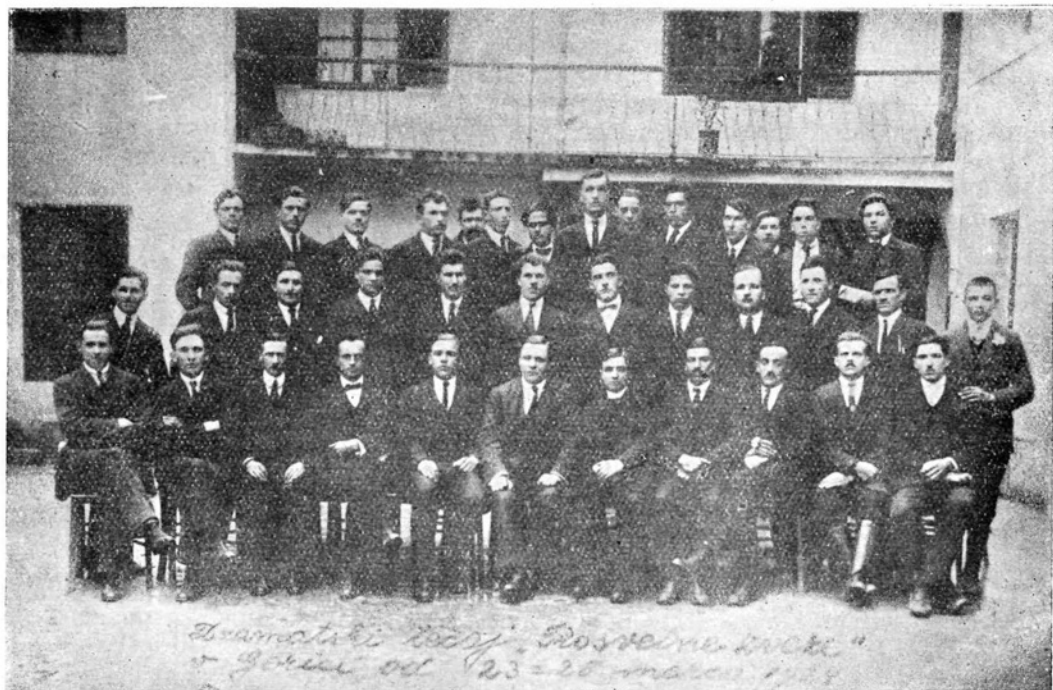
(Krilan, Poezije, I. 6).

Aug. Leštan.

Dramatski tečaj v Gorici.

Prav v resnici sem bil radoveden, kako bo izpadel dramatski tečaj, ki ga je napovedala Prosvetna zveza. Ni mi šlo v glavo, da je mogoče v teh razmerah izpeljati povoljno tako velikopotezen načrt.

V nedeljo 3. marca sem prišel v Gorico. Takoj na kolodvoru so nas pričakovali odposlanci Prosvetne zveze, nas prijazno sprejeli in spremili v zvezino dvorano. Kar začudil sem se! Mize lepo belo pregrnjene, soba vsa okrašena, sveži nageljni na mizah, okrog miz pa živahni pogovori, pozdravljanje, smehi i. t. d.

Udeleženci dramatskega tečaja

Začudil sem takoj ob vstopu in čutil, da sem doma. Za mano so prihajali še drugi. Cili fantje iz naših Gor, Krasa, Idrije, Vipavske doline, Brd, Kotariškega — nad 50 nas je bilo. Prijateljsko smo si stiskali roke. Krajevna in stanovska razlika je izginila, samo prijateljska vez je ostala. Pri sosednji mizi so se zbirale udeleženske telovadnega tečaja, ki se je vršil istočasno.

Presenetila nas je vse izredna gostoljubnost in postrežljivost članov in članic »Mladike«. Ob 8h pozvoni zvonec. Predsednik P. Z. inž. Rustja pozdravlja. Za njim prinese pozdrave učitelj M. Bratuž, za tem akademik Simoniti, nadalje ga Ferjančičeva in končno nastopi naš zvezini tajnik ter javi spored.

Po okusnem zajuterku smo šli v kapelo v Alojzijevišče, kjer je daroval mašo dr. Toroš in prelepo prepeval pevski zbor. Po maši se je takoj začelo delo.

Udeleženci dramskega tečaja smo šli v društvene prostore, kjer je urednik Kemperle otvoril predavanja in dal besedo g. Marijanu Bratužu. Predavanje o zgodovini odra je imelo namen dati nekako podlago in uvod za dramski tečaj. Udeleženci smo delali zapiske in umestne pripombe. Vsem je predavanje ugažalo. Ob 10h je nastopil g. zvezni tajnik in govoril o nalogah režiserja na splošno. V dvorani, ki je bila nabito polna udeležencev, je vladala trajna pozornost. Vsi smo uvideli, da govori predavatelj iz bogate izkušnje. To predavanje bi želeli videti tiskano v »Čolniču«. Posebno navodila glede pozorišča, vlog, izgovarjave in skupin so bila v istini dragocena. Po predavanju se je začel živahen razgovor, ki je trajal do poldne.

Po predavanju smo imeli skupno kosilo. Z jedjo in cenami smo bili prav zadovoljni. V prijateljskih pogovorih smo se pobratili vsi odposlanci iz cele goriške. Ta moment še posebno poudarim, ker se mi zdi za prosvetno delo osnovne važnosti.

Po kosilu smo šli takoj na delo. Voditelji tečaja so namreč zahtevali disciplino češ, dolžni ste delati, ker so vas poslala društva v ta namen na tečaj. Prav so imeli! V dvorani nas je čakal naš pisatelj g. Fr. Bevk, ki je govoril o temi: Kaj je drama, Razvoj dejanja v drami, Najbolj primerne drame. Predavanje je trajalo 2 uri in vendar bi želeli poslušati predavatelja še eno uro. Za svojo osebo lahko mirno rečem, da so mi bile podrobnosti iz teh vprašanj doslej več ali manj španska vas. Prepričan sem pa, da riti¹⁾ udeležencev ni nikdar slišala tako izčrpnega praktičnega predavanja. Ogledali smo si tudi igre, ki nam jih je dal dramski oddelek P. Z. na razpolago in določili v njih dele dramskega dejanja, zlasti peripatijo.

Ob 4h smo šli ogledat si mestno gledališče G. Verdi. G. ravnatelj nam je blagohotno razkazal stavbo in oder. Za podeželske režiserje je bil ta obisk jako poučen in potreben.

Ker je solist g. Joško Bratuž obolel, je g. zvezni tajnik nadaljeval dopoldansko predavanje o nalogah režiserja v podrobnem. Med navodila je vpletal anekdote, tako, da smo se večkrat vsi prav iz srca nasmejali. Zato nam je pa večerja tembolj teknila.

Po večerji se je vršil v dvorani Trg. doma pozdravni večer, katerega se je udeležilo poleg udeležencev in udeleženk lepo število uglednih družin iz Gorice. G. B. Kos in Franci Bratuž sta napravila veselo rapoloženje, ki ga je ohranjal orkester pod vodstvom g. dr. Terčiča in pevski zbor, ki ga je vodil g. Al. Bratuž.

Ko sem se vračal na prenočišče, sem bil prav zadovoljen s prvim dnem. Pomisleki in bojazen so se porazgubili, ostala je v meni le trdna volja sodelovati z vsemi močmi do konca.

V ponedeljek, 24. marca je padal dež. Zato so ostali pri predavanju večinoma vsi udeleženci. Predavanja so se vršila ta dan v Sala Verdi, lepem gledališču italj. kat. krožka. Prvo predavanje o kostumih je imel g. Teofil Simčič. Kostume pa je razkazal g. B. Kos. Upam, da so te ure, ko smo gledali pravilno kostumirane Rimljane, Grke, Špance, srednjeveške viteze i. t. d. ostale vsem v lepem spominu. Želeti bi bilo, da bi udeleženci ne pozabili tudi sklepov glede enotne akcije za nabavo kostumov in glede narodnih noš na Goriškem.

Ob 10h je prišel zvezni maskér g. France Bratuž in začel po kratkem uvodu takoj maskirati. Razlagi so sledile praktične skušnje, ki so se jih

udeležili navzoči režiserji. Kako nujno potrebne so bile te vaje, vemo najbolje mi režiserji, ki smo večkrat bili v zadregi glede maskiranja. Škoda, da je prišlo prehitro poldne.

Takoj po kosilu smo zopet začeli. Razveselili smo se predavanja g. B. Kosa, ki sam deluje pri večjih gledališčih kot igralec. Predaval je o skupinah in samogovorih ter tudi praktično nastopil v vlogi Oresta, Matjaža i. t. d.

Ob 4h je zaropotal avtomobil in nas popeljal v Miren, da si tu ogledamo deželski oder. Nikdar ne pozabim te vožnje. Kako mogočno je donela domača pesem po mirenskem polju! V Mirnu nas je pozdravil g. predsednik ondotnega društva in nas peljal v lično dvorano. Začuden smo obstali ob pogledu na krasen oder, ki ga je slikal domačin. Ustroj in razsvetljavo odra, kakor tudi vrémenske demonstracije so nam razkazali gg. Vuk Fr., Beltram A. in R. Devetak. Predavanju je sledilo nešteto vprašanj glede scenerije, kulis, luči, rekvizitov itd. Vsi veseli in zadovoljni smo se poslovili od prijaznih mirenskih društvenikov in med veselo pesmijo zopet zdrčali v Gorico. Ta poučni izlet nas je osvežal in še bolj zainteresiral za društvene odre.

Zvečer se je vršila v gledališču Sala Verdi generalna vaja za »Bele vrtnice«. Ko so igralci odigrali dejanje, je stopil na oder kritik in natančno kritiziral vsako podrobnost, ki so jo zgrešili igralci bodisi glede nastopa, kretenj, mimike, izgovarjave, skupin i. t. d. Najbolj se mi je pa dopadlo, da so igralci in igralkе tako pozorno poslušali kritiko in da niti eden ni kazal najmanjše užaljenosti.

Mislil sem na naše domače igralce, ki večkrat nevoljno vihajo nosove ob vsaki pripombi. Sem naj bi se prišli učiti discipline! — Vse, kar smo ob kratkem čuli v dvodnevni predavanjih, nam je g. kritik na praktičnih zgledih nazorno pojasnil. Po generalni vaji, ki je končala malo pred polnočjo smo šli spat v zavesti, da smo veliko pridobili tekom dneva in v zavesti, da drugi dan lahko poležimo do 8h.

Na praznik, 25ega marca je dež dopoldne ponehal. Ob 9h smo imeli skupno mašo v Alojzijevišču, pri kateri je zopet lepo prepeval pevski zbor. Ob 10h smo pa nadaljevali s predavanji. Predaval je prvi gosp. Kemperle o mimiki in gestah ter dodal pojasnilu marsikatero smešno, pa vendar resnično. Sklepno predavanje je imel g. Leštan o pravnih zadevah za uprizoritev. To predavanje je bilo zelo potrebno. Koliko vprašanj in negotovosti je, če hoče društvo dobiti dovoljenje za igro. V tem predavanju smo pa dobili točna navodila in pisane formularje, ki nam bodo izvrstno služili pri javnih in privatnih društvenih prireditvah. S tem predavanjem je bil glavni program tečaja izpolnjen.

Popoldne ob 2h nas je dež zbral zopet v društvenih pristorih, kjer smo se v prijateljskem pogovoru pomenili o društvenih vprašanjih, o »Našem Čolniču«, o igrah, izposojanju i. t. d. Fotograf nas je klical pred aparat.

Ob 4h se je začela v Sala Verdi slavnostna predstava. Igrali so člani in članice »Mladike« pomnoženi s člani društva iz Mirna.

Dvorana je bila napolnjena do zadnjega kotička. Vsi igralci in igralkе so igrali izvrstno, mestoma naravnost vzorno. Gospod režiser je lahko ponosen in »Mladika« vesela, da ima tako igralno osobje. Ker vem, da pride ta moj spis gotovo v roke g. kritiku pri generalni vaji, ga prosim, naj tudi on pove o igri svoje mnenje. Upam, da bo razveseljivo za igralce.

Zvečer je bil napovedan zabavni večer, ki se je vsled igre začel par četrt kasneje. Tega večera, ki je eden najlepših, kar sem jih videl, pa ne

morem popisati. Polna dvorana, vse mize zasedene, točna postrežba, pri-kupljiva domačnost, odlično občinstvo, med katerim sem poznal g. inž. Rustja s soprogo, g. Bitežnika in nebroj meščanskih družin, ter vrlih članov in članic »Mladike« — udeleženci iz Podgore, Števerjana, Solkana, Mirna — skratka — vsi, ki čutijo z mladinskim prosvetnim gibanjem, so se zbrali k temu večeru. V resnici sem v zadregi, kaj bi opisal. Ali ubrano godbo, ljubki telovadni nastop, lepo petje, kraske govore, ali smešne prizore, pantomine i. t. d.

Rečem le, da sem videl vse obraze vesele in zadovoljne in s tem sem povedal dovolj. Kaj tako lpega in zabavnega pa vseeno ne bi pričakoval. Drugi dan smo se poslavljali. Ni bilo lahko to slovo. Tekom treh dni smo si postali bratje, privadili smo se drug drugemu, veselili in delali smo skupno — in sedaj se je bilo treba ločiti.

Čeprav je šlo težko, vendar smo se razstali z zavestjo, da smo lahko ponosni na Prosvetno zvezo in njene vrle voditelje. Komaj čakamo spet onega zimskega meseca, ko nas pozove tajništvo: pridite! Takrat pridemo z veseljem nele mi, temveč pripeljemo še drugih, da se bodo obenem z nami navdušili in naučili, kako je treba požrtvovalno in usmerjeno delati.

Prisrčna hvala, prijatelji in prijateljice, krepko naprej, mi smo trdno z Vami!

Milka Gregoričeva.

Med sestrami.

(Telovadni tečaj v Gorici).

To smo težko pričakovale telovadnega tečaja! In kako bi ga ne! Povsod po Goriškem dekleta že telovadijo: V Mirnu, Rihemberku, Sv. Križu, Idriji in drugod — pri nas v Gorici pa čakamo in čakamo. Čas je bil že, da se to dolgočasno čakanje konča. Pa še nekaj drugega nam je delalo nestrpnost. Pomislite! Toliko članic-sester iz dežele pride na obisk! In ta g. zvezni tajnik je vedno poudarjal: Glejte, kako jih boste sprejele!

Ni čuda, če smo pripravljale, krasile, pisale, iskale prenočišč in no-sile skupaj vse potrebno, da lepo sprejmemo tovarišice in zadovolimo g. tajnika. Čujte, kako se nam je godilo:

Že v soboto zvečer se je pripeljala vaditeljica s. Sušnikova. Naše odposlanke so jo sprejele na kolodvoru. V ranem jutru smo šle čakat se-ster, ki so prišle s prvimi vlaki. V prostorih Prosvetne zveze smo jim napravile skromen zajutrek. Takoj smo se spoznale in sprijaznile. Po maši ob 10h smo spremile prijateljice v Trgovski dom. Kar naenkrat se začuje energični: pozor!

Sestra vaditeljica, sicer tako prijazna, je postala resna, nekako do-stojanstvena. Bog varuj, če bi ne bila! Kdo bi pa krotil naše jezičke! In hočeš nočeš smo korakale in se uvrščale v različne sesto-pe celi dopoldan.

Naše prijateljice iz dežele, ki so že lansko leto obiskovale tečaj, so vse te redovne vaje že znale, a me smo morale začeti skraja.

Ko smo šle h kosilu, smo poskušale že po cesti — in šlo je. Popoldne smo nadaljevale. Začele smo že s prostimi vajami in do večera obvladale dve. Pri zabavnem večeru, ki je bil obenem pozdravni večer, smo bile trudne. Kako ne! Celi dan smo se gibale.

Istotako je potekel ponedeljek. Na praznik popoldne smo imele skušnjo na godbo. Čeprav smo na štetje obvladale vse štirje vaje, vendar nam je godba delala preglavice. Pomislite, včasih bi kmalu šteti ne znale. Poizkusile smo parkrat — pa je šlo. To smo bile vesele, ko se je zadovoljno nasmehnila naša vaditeljica! Med tečajem smo imele tudi predavanja. Predaval je g. Simoniti in ga Ferjančičeva, ki je razdelila med nas tudi osnutke za dekliske večere.

Nestrpno smo pa pričakovale proste zabave, ki je sledila igri »Bele vrtnice«. Rekli so nam, da nastopimo na odru s prostimi vajami v dveh skupinah. Na odru so zablesteli zelene žarnice, v dvorani je elektrika ugasnila, zastor se je dvignil in stale smo kot telovadkinje prvič pred občinstvom. Nič strahu, korajža velja! Godba udari in me začnemo. Šlo je obakrat dobro. V dvorani ploskanje, v nas zadovoljnost, na obrazu vaditeljice smeh. Prvi nastop se je obnesel. Sestra Jelica Prinčič je z nagovorom izročila vaditeljici šopek v spomin na našo odkritosrčno hvaležnost. Na njen nagovor je odzdravila s. vaditeljica v lepih besedah. V dvorani je zavladalo splošno odobravanje, v nas pa zavestno veselje! In zakaj bi ne bile vesele! Po trudu smo žele uspeh in spoznale, kako nazadnjaško je ono enakomerno vrtenje pri plesu in kako lepa, v resnici umetniška je telovadba. Odslej bo naše veselje v telovadbi.

Škoda, da so nekatere sestre morale že predčasno oditi. Pa nič ne dé, kmalu se bomo zopet videle na tečaju. Takrat se spet pozdravimo vse: naša vaditeljica, Julka in Ivanka iz Idrije, Marica in Milka iz Sv. Križa, Fanči in Ivanka iz Vrhpolja, Marija iz Rihemberka, živahna Zala iz Mirna in vse prijateljice iz Dornberga, Števerjana, Gabrij in Gorice. Da bi se kmalu spet videle! Do takrat pa sestre: Bog živi!

Dr. M. Brumat.

Krščanski pokret italijanske ženske mladine.

Zadnja štev. »Našega čolniča« je prinesla nekoliko misli o gibanju katoliških mladeničev v Italiji. Naj spregovorimo tudi o dekliskem gibanju, da se naša dekleta še bolj vnamejo za čvrsto sodelovanje v dekliskih odsekih naših prosvetnih društev. Kajpada ni da bi od italijanskega dekliskega gibanja, ki je od včeraj, vse posnemali in da bi v naših društvih vse, kar najdemo tam, brez resnega preudarka uvajali. Vendar prav mnogo koristne pobude nam daje italijansko kat. deklisko gibanje. Pravzato nam bodi dovoljeno, da se o njem nekoliko bolj na široko pogovorimo.

Nekoliko zgodovine.

Do leta 1908. ni bilo v Italiji nobene zveze vernega ženstva. Imeli so le Narodni svet italijanskih žen (Consiglio nazionale delle Donne Italiane). Ta zveza je družila v sebi italijanske žene vseh barv in svetovnih nazorov. Zasledovala je le zgolj ženske koristi, ki so vsem ženam skupne, ne glede na vero ali svetovno prepričanje. Toda, kakor se je pri vsakem neutralnem (recimo breznačelnem) prizadevanju tekom zgodovine povsod pokazalo, tako se je pokazalo tudi v tej ženski organizaciji, da kdor ni

odločno za Kristusa, je zoper njega. Pokazalo se je znova, da se vsako versko indiferentno ali brezbrizno gibanje izprevrže v protiversko gibanje. Glejte, kaj se je zgodilo! L. 1908 je priredil ta »Narodni svet italijanskih žen« v Campidoglio velikanski kongres. In kaj so tam sklenile te žene, ki so bile »vzvišene nad prepire glede verskega mišljenja in svetovnega naziranja«? Glasovale so proti verskemu pouku v šoli. Versko naobrazene in resnično katoliške žene tega sveta so bile močno užaljene, občutile so živo, da so jih versko indiferentne in brezverske tovarišice kruto varale in zlorabljale. Sklenile so, da zapustijo »Narodni Svet« in da ustanovijo organizacijo, ki naj bo zidana na skali katoliških vekovitih resnic, ne pa na pesku vsesplošne zmede najnujnejših pojmov.

Žlahtna in silno nadarjena gospa Cristina dei Principi Giustiniani Bandini se je obrnila do sv. očeta Pija X. s predlogom, naj bi se ustanovili po vsej Italiji ženski krožki za versko kulturo. Pij X. je z veseljem sprejel ta načrt, po katerem naj bi italijanske žene postale zopet enake onim velikim ženam iz preteklih stoletij, »močne v veri«. Izrazil je pa obenem tudi željo, naj bi se ustanovila velika narodna zveza vsega vernega ženstva od 18. leta naprej. Tako je bila ustanovljena »Zveza katoliških žen Italije« (L'Unione fra le Donne cattoliche d'Italia).

Nekatere posebno vnete in nadarjene žene te zveze so kaj kmalu spoznale, da ženska organizacija je zelo nepopolna, dokler se ne ustvari poleg zveze žen tudi še zveza vseh kat. ital. deklet; v dobro urejeni vojski je pač treba poleg težkih topničarjev tudi še lahkih pešcev in napadalnih čvrstih čet. Te žene so močno podprli tudi njih duhovni svetovavci. Posebne zasluge za dekliško zvezo si je pridobil milanski nadškof, kardinal Ferrari. Vso svojo avtoriteto je zastavil v to, da so se po vsej njegovi škofiji ustanovili dekliški katoliški krožki. Med dekleti že zaplalo veliko navdušenje. Katoliška dekliška akcija se je močno razvila in že na začetku je obetala prav lepe sadove za narod, Cerkev in Boga.

Gibanje, ki se je začelo v milanski škofiji, je vzbudilo veliko pozornost tudi po drugih škofijah. Sam sv. oče je z veseljem zasledoval to mlado življenje, to mlado pomlad, ki je v Milanu obudila, da razveseli vsa idealna dekliška srca. Benedikt XV. je izrazil željo, naj se to dekliško gibanje razširi po vsej Italiji in je s tem ustvaril »Katoliško italijansko žensko mladino« (Gioventù femminile cattolica italiana). Generalni predsednici ženskega združenja, markizi Magdaleni Patrizi, je papež sam poveril nalogo, da sestavi pravila za to dekliško organizacijo. Pravila je potem potrdil in blagoslovil. Obenem je imenoval novo generalno podpredsednico »Zveze kat. žen«, ki ima dolžnost, da prav posebno skrbi za žensko mladino.

Niti eno leto ni minulo, ko je bilo 78 škofij organiziranih. V tem kratkem času so ustanovili 700 krožkov z več ko 50000 članicami.

Iskra navdušenja je bila vržena v mlada, plemenita dekliška srca — in sedaj gorí po vsej Italiji nov ogenj, ki razsvetljuje in ogreva — in bo tudi naša dekleta vnel k še večji ljubezni do najlepših idealov.

Torej v Italiji je sedaj kat. ženstvo tako-le organizirano:

Žensko kat. združenje (Unione femminile cattolica) s pododsekoma za žene (Unione fra le Donne cattoliche) in za dekleta (Gioventù femminile cattolica italiana).

(Dalje prih.)

R. Bednarik.

Stoletja pričajo!

(1. Zgodovinska slika.)

Mogoče je bil slučaj ali kaj, da sem baš na Veliki petek ob uri največje svetovne skrivnosti na Golgoti stal ob kostanjeviških razvalinah. Iz valovitih briških gričkov je pravkar duhtel omamljiv vonj prebujajoče se narave, okrvavljena Soča je tam nekje proti Furlaniji šumela uspavanko tisočem in milijonom, ki gledajo osteklenelo v par pedi črne zemlje nad seboj, strmi Čaven je zibal v svojem naročju Vipavsko dolino, nad vsemi pa je čula Majka Svetogorska. Grad sredi Gorice je mrko kazal razdrapano ozidje za katerim so lovili solnčne pramene Gradniki in Kragelji in Severji in Kobali in tisti, ki so hoteli dati pravdo svojemu rodu. Veliki petek pa je bil nad vsemi. In sedaj sem doumel zakaj je napisal naš pesnik-videc Gregorčič:

Ti klikni: »Rod slovenski, vstani!«

»Oh, Eloi, lama sabaktani?«

Domislil sem se naših dedov o davnini ter bral v krstnem listu vseh kar nas je: od Črnega morja do skrajnega roba Jadrana in tja gori do krajev z večnim ledom n snegom, veliko sodbo: prerojevanje sveta v duhu ljubezni in človeške vzajemnosti, ki bo izšlo iz slovanskih rodov. Spoznajmo svoje poslanstvo, zato učimo se iz dejanj naših očetov!

Prvi slovenski pesnik Vodnik poje o naših krajih: »Od prvega tukaj stanuje moj rod, če ve kdo za druž'ga, naj reče od kod.« S tem je hotel potrditi, kar beremo v zgodovini o prihodu Slovencev na Balkanski polotok, ki se razteza med Tilmentom na zapadu in obalami Črnega morja proti iztoku.

Ko se je razbil mogočni rimski imperij koncem V. stoletja, ker je bil ves rimljanski svet npravno izmozgan, so sosedni divji narodi zahrepeneli po solnčnih pašnikih ob vznožju Alp in Apeninov. Še iz šolskih sob je vsakomur znano, kako so Huni s svojim Atilo mandrali v prah cvetoča polja, rušili mesta in morili prebivalstvo na krajih, kjer žive dandanes Slovenci. Na Katalonskem polju je bil Atila poražen in moral po svoji smrti prepustiti naše kraje drugim preseljujočim se narodom. Te množice so se valile čez Hrušico in po Vipavski dolini mimo današnje Gorice v Padovo nižino. Bila jih je dolga vrsta; na naših tleh, nekje ob Soči, so si izvojevali gostje vhod v Italijo. Ko so se ti pomaknili proti zapadu, so pridrli Longobardi. Zavladali so kot tenka plast nad prebivalstvom v naših krajih, ki je bilo nekaka mešanica prvotnih Illov,* rimskih kolonistov in ostankov mimoidočih rodov. Longobardi so odšli krog l. 569 skozi furlansko nižino v Italijo in vladali tod dokler jih ni mogočni frankovski vladar Karol Veliki popolnoma uničil. Njih preteklost sameva še v nekaterih besedah n. pr. Lombardija in podobnih. Dežele, kjer so pred odhodom v Italijo bivali Longobardi, so pa posedli *Slovenci*. Skoro petnajst stoletij orje slovenski ratar te ledine, ki jih vsak od nas pozna kot našo last, petnajst stoletji že se čuje ob Soči, Savi, Dravi in Adrijanskem pečevju slovanska govorica, petnajst krat po sto let že moli slovanski

* O teh bomo govorili pozneje. V tej sliki nas zanima le prihod Slovencev v naše kraje.

rod v teh krajih v belih cerkvicah vrhu ljubkih gričkov tako, kot ga je mati ob svojih prsih navadila.

Koncem seljenja narodov so prišli Slovenci v alpske in balkanske dežele. Zibelka vseh slovanskih rodov pa je današnja Rusija. Tu so živeli v širnih pragozdih in med močvirjem v Pollesju kot lovci in pastirji. Tvorili so posamezne skupine pod svojimi glavarji in se delili v mnogo rodov. Kjer se danes dviguje »sveta matuška ruska«, Moskva, kjer vrejo iz tal veličastna Volga, mogočni Dnjeper in slikoviti Don je nastal prvotni slovanski jezik. Žal, da nam ni skoro nič več poznan. Vsled pritiska tujih narodov s severa in preozkih selišč, so slovanski rodovi začeli prehajati čez Karpate. Stari grški pisatelji Prokopij in Jordanes imajo vesti o Slovencih v dobi mogočnega Justinijana. Tedaj so se delili v Ante na vzhodu in Slovene proti zapadu. Vpadali so na bizantinsko ozemlje, da, celo butali ob vrata Bizanta (danes Carigrad) samega. Bizantinski poveljniki jih niso več mogli zavrniti čez Donavo in ni preostalo drugega, kot poskušati Slovene privaditi na stalna bivališča. Ob koncu 6. veka so bile že vse dežele pod Donavo naseljene s Slovenci. Najzapadnejše krilo Slovenov pa je prodiralo ob Alpских dolinah gori do Toblaškega polja na današnjem Tirolskem, do Piave, Livnice in Tilmenta. Na severu so si podajali roko s Čehi, na vzhodu pa prehajali brez ostrih razlik v Hrvate, Srbe in Bolgare. To so bili predniki današnjih Slovencev. Na gradiščih so se zbirali velmožje, devojke so plesale po mehkih tratah, drugi so darovali medice in kozličje Perunu in Svetovidu, mladci so drli za neresi, godci pa cestovali in bili ob plunko. Znali so pa naši predniki tudi poslati nazaj s krvavimi glavami sovraga, ki jim je jemal drobnico in teptal njih žito. V 7. st. so pa že občutili konjska kopita divjih Avarov; robovali so jim nekaj časa dokler niso starešine sklenili zavezo z Bavarci. Njih vojvoda Tasilo je sicer rešil Slovence avarskega jarma, a jim nataknil frankovski nagobčnik. Kot klin so se zagnali Nemci tekom zgodovine med severne in južne Slované ter pretrgali ob donavskem veletoku slovanski most. Slovenci so se morali umikati pred Bavarci in furlanskimi vojvodi proti vzhodu. Poznejša zgodovina je vsa prepletena z boji naših očetov za domačo grudo. Niso se bali mečev in loka, zato so jih Franki skušali vreči na kolena s črko in celo s križem. Zavest, zgodovinski spomeniki in jezikovni ostanki pa še danes vpijejo, kateri so mejniki slovanstva.

Za Velikim petkom se razmajajo zvonovi y nedeljsko jutro Velike noči, dan vstajenja. Tudi to se bere v krstnem listu, ki ga piše vsakemu narodu zgodovina.

Društvene naloge.

Kako je nastal kapitalizem?

Če hočem spoznati dušo človeka, ki ga prvič vidim, bom najprej prašal, iz kakšne družine je doma. Tako moramo storiti tudi, če hočemo spoznati pravo jedro kapitalizma. Prašati moramo: Katere družbe sin je kapitalizem? Kako je rasel? Šele potem bomo mogli izreči sodbo, o njem.

I. Korenine kapitalizma segajo daleč nazaj v ona stoletja, ko se je srednji vek nagibal h koncu. Petsto let, od l. 1300 do l. 1800, se je kapitalizem porajal. Pred kapitalistično dobo je evropsko človeštvo živelo v drugačnem družabnem redu; bila je doba fevdalizma. Kakšna je bila fev-

dalna družba? Glavna načela fevdalnega gospodarstva so bila: 1. Zemlja je bila last plemiškega stanu (monarhov, knezov, plemičev, cerkvenih dostojanstvenikov itd.). Obdelovali so jo pa kmetje, ki so morali odrajtovati gosposki letni zemljiški davek (desetino itd.) in druge dajatve. Zato pa je plemiški stan vršil vse skupne (socialne) naloge: zemljiški gospodje so bili sodniki, upravni uradniki, vojaki, znanstveniki. 2. Drugi znak fevdalne dobe je naturalno gospodarstvo. Menjava se ni vršila potem denarja, ampak večinoma si kupil blago za blago. Trg je bil prav majhen: zaključena deželica (n. pr. Tolminska) je skoraj vse potrebščine pridelala in porabila doma. 3. Tretji znak fevdalne dobe je bil ta, da je vladal v gospodarskem socialnem življenju duh krščanstva. Ko je kmet kupoval vola, ko je roko-delec prodajal svoje izdelke, se je trudil, dobiti nič več in nič manj kot pravično ceno. Kako močan je bil duh socialnega krščanstva, nam priča, da so vsi ljudje obsojali in izganjali iz družbe človeka, ki bi si bil drznil, jemati obrest za posojeni denar. V katoliški Cerkvi je takrat veljala 6. cerkvena zapoved: Ne tirjaj obresti! Vsa družba je zaničevala oderuhe in splošno je veljalo načelo: Tolar nima mladih! To pomeni, plod tujega dela in od tujih življev živeti je krivično in grešno. Družba je smatrala za navadno dolžnost, da so ljudje, ki so obogateli, naložili denar v splošno koristne socialne naprave, v bolnišnice, cerkve, šole, v naprave za reveže, sirote. Človek, ki je kopičil denar, ni užival spoštovanja; splošno je veljalo načelo, da je treba prositi in skrbeti le za vsakdanji kruh, ne za potico za vse življenje. Kaj čuda, da v tej, pohlep in oderuštvo sovražeci družbi ni bilo tal za kapitalizem.

II. Ko je bila fevdalna doba v cvetu, je bila zemlja studenec vsega bogastva. Velika premoženja v tekočem denarju so sicer že v sredini te dobe obstajala, toda bila so železen fond, ki ni nosil obresti. Polagoma se je stekalo tekoče bogastvo v dvorne fondе, v zakladih monarhov, cerkva, vrteških redov, in zemljiških gospodov. Nabralo se je v mestih jezero tekočega bogastva. Trgovci so začeli vporablјati to tekoče bogastvo, množili so ga s srebrom in zlatom, ki je dotekalo iz rudnikov. V križarskih vojnah se je razvila živahna trgovina evropskih dežel z vzhodom in je postajala vedno bolj obsežna. Iz italijanskih velemest, ki so jim prednjačile Benetke in Genova, so tekale prve niti svetovne trgovine. Res, da je bila v tej trgovini že skrita klica kapitalizma, toda bila je še mrtva. Kajti celotno družbo je prevevalo načelo, da tudi trgovec ne sme terjati zase nič več kot pravično odškodnino za svoj trud kako strogo je čuvala družba to načelo nam dokazuje n. pr. društvo, da je cehi (strokovna družba) trgovcev z volno v Firencah imel v pravilih določbo, ki je terjala, da moral ob letnem obračunu vsak član oddati prekomerni dobiček v sklad za mestno bolnišnico. Trgovina, ki je nosila obresti, se je toraj že razvila, a stala je pod stalnim in strogim nadzorstvom družbe.

V gospodarsko skladnjo družbe je pa prineslo globoke spremembe kritje Amerike. Evropejci so začeli ropati zaklade nove zemlje, morje žlahtnih kovin se je prelilo v Evropo. Evropejci so se polastili bogastva, ki so jih bila domača ameriška ljudstva nakupičila tekom dolgih stoletij. Pri tem so sicer uničili prastaro kulturo grudorodnih Američanov, zatrli so domače prebivalstvo, — toda gora zlata v Evropi je rastla. Indijanski pregovor za one čase velja: Kamor stopi noga belega človeka, tam usahne trava. »Mi Evropejci smo postali bogati, ker so cela ljudstva umrla za nas, ker smo razljudili cele dežele.«

III. Tako se je izpolnil prvi pogoj za rojstvo kapitalizma: Velika množina tekočega denarja je bila zbrana. Zakaj kapitalizem ne bi mogel na-

stati brez velikih premoženj v tekočem denarju? Zato ker je mogoče voditi kapitalistično podjetje le tako, da na podlagi številke neprestano in brez ovir sklepaš vsote pogodb. Sklepati moraš pogodbe z delavci, s prodajalci surovin s kupci izdelkov — vse pač v tekočem denarju. Zato so velika tekoča premoženja prvi pogoj kapitalizmu.

Toda tudi v času po izropanju Amerike se kapitalizem ni še porodil. Grozni pohlep po zlatu, ki je obsedel evropska ljudstva v tem času, ni bil še duh kapitalizma. Konkivistatorji 16. stoletja, ki so ropali ameriške zaklade, niso bili gospodariji, podjetniki, ki bi nabrani denar množili s tujim kajti duh teh stoletij ni bil le krščanski, bil je tudi vitežki, zakaj smatral je za nedostojno, nevredno, kupičiti si denarja s tujim delom in hlepsti po denarju, če si ga že dovolj imel.

Krščanska Evropa je bila do 16. stoletja prava duhovna enota. To pomeni, da je iz srca krščanstva velo po vseh deželah in v vse stanove Evrope prepričanje, da je vsak človek za vse stvari in dejanja — tudi za socialno in gospodarsko življenje — odgovoren Bogu. Ta enota mišljenja pa je začejala razpadati, ko so nastali veliki razkoli v krščanski cerkvi. Izobraženci so se bili napili v novo odkriti paganski (rimski in grški) kulturi duha upora. Začeli so oznanjati popolno neodvisnost človeka od krščanske duhovne oblasti, od krščanskih načel in so proglasili geslo: Človek je avtonomen, človek daje sam sebi postave življenja, ne sprejema jih več od krščanstva. Tako se je že v 14. stoletju začela rahljati evropska duhovna enota. V to že razrahljano stavbo so uprli učenci protestantizma svoje sile. Niso mogli zrušiti katoliške cerkve, toda razklali so enotno krščanstvo. Posledice so posebno v socialnem pogledu silno daleč segale. Celi narodi so bili v pravičnosti brez vodnika, v vprašanih socialne vsebine in kaj čuda, da so začela stroga načela o socialni pravičnosti giniti. Ko so cele plasti evropskih ljudstev začele same sebi dajati npravstvena načela, so bila kapitalizmu vrata na široko odprta. Da bo ta misel lažje razumljiva, naj navedem velik zgodovinski zgled. Rzkolniki, ki so se po ločitvi od enotne Cerkve združili v ločino kalvincev, so oznanjali nov npravstveni nauk, ki se je glasil: »Človek premaguj svoje nagone in strasti s stalnim, neutrudnim, plodonosnim delom; množi bogastvo, da pomagaš siromakom, toda odpovej se uživanju.« Kdor zasleduje kapitalistični razvoj, pride v vseh deželah Evrope do izsledka: Kalvinske verske občine so semenišča kapitalizma. (Sombart). Kalvinci na Ogrskem, v Švici, v Angliji in Ameriki so bili organizatorji in knezi kapitalistične industrije. Tekom časa je od vsega njih nauka seveda ostalo le načelo: Množi bogastvo! Tako so po velikem razkolu krščanske enote začele cveteti ideje, ki so bile v odločnem nasprotju s katoliškim naukom o socialni pravičnosti. V tej zmedu duhov je kapitalistično mišljenje začelo prodirati in kapitalizem se je pripravljaj, da na ruševinah že razpadajočega fevdalizma razgrne svojo zastavo. Na podlagi teh razmotrivanj vprašamo:

1.) Kateri pogoji so se morali izpolniti, da je kapitalizem zamogel nastati?

2.) Kakšna je razlika med srednjeveškim bogatinom in modernim kapitalistom?

Agitirajte za „Čolnič“!

Telovadba.

Batuje. Po nekod skoro ne vedo, da imamo v Batujah telovadni odsek. Nič čudnega, ker o naši telovadbi še ni podrobneje pisal »Čolnič«. Pa sedaj par novic: V januarju smo imeli občni zbor in izvolili naslednji odbor: Koron Jož., preds., Koron Franc podpreds., Krušec Alfi načelnik, Gregorič Ant. in Plahuta Viktor odbornika. Telovadbo vodi naš vrli, neumorno delavni brat Bogomir Mermolja. Telovadimo trikrat na teden, in sicer ob torkih, četrtnih in nedeljah.

Pri zadnji seji smo sklenili, da priredimo drugo nedeljo po Vel. noči telovadno akademijo, z naslednjim sporedom: Nagovor, dve deklamaciji, proste vaje, simbolične vaje in skupine. Nastopil bo tudi naraščaj. Med točkami bo pel mešani in moški zbor, ženski bo tudi pridal venček narodnih pesmi.

Kako bo izpadla naša prireditev, bomo poročali prihodnjič. Za sedaj pa kličemo vsem telovadnim odsekom bratski: Bog živi!

Idrija. (Telovadni odsek K. D. D. za dekleta.)

Na naše članice je dobro vplival tečaj, ki ga je priredila Prosветna zveza meseca marca v Gorici, kateremu sta prisostovali 2 naši sestre.

Takoj po vrnitvi istih je odbor sklenil v svoji seji, da prične z rednimi dekliskimi predavanji vsakih 14 dni. Prvič se je vršilo 10.-4. t. l. v prostorih Dekl. Mar. Družbe. — Do sedaj je počivalo to prosvetno delo nad 2 leti. — Število udeleženk je bilo zadovoljivo kljub nezadostni agitaciji. Gotove smo, da jih bo prihodnjič več, ker je med dekleti splošno mnogo zanimanja za duševno izobrazbo.

V geslu: »Nravni prepoved mladi-ne«, je govorni-duhovni voditelj odseka — čg. kaplan Janko Žagar razložil pomen in poudarjal potrebo duševnega prenovljenja med dekleti, katere naj si na verski podlagi oplemenitijo najprej *lastne* duše in utrdijo *lastne* značaje ter potem vplivajo tudi na svoje bližnje. Ta podučni večer se je zaključil s petjem.

Vsem našim somišljenicam kličemo: Vztrajno in korajžno naprej: utrjujmo si značaje tudi s tem, da bomo *redno* zahajale k predavanjem.

Bog živi!

Izleti. Prišla je pomlad. Narava nas kliče ven. Ne preslišimo tega klika! Društva, okrožja: Prirejte izlete! Skrbite za red na izletih. Naj bo vsaka vaša skupna pot v mater naravo polna veselja in pouka! Tam na tratah in planinah naj odmeva naša pesem, tam naj se oglasi deklamacija in čuje govor, tam, kjer smo daleč proč od vrtinca sveta in bliže nebu!

Kolesarji, športniki, telovadci in telovadkinje, pomlad vas kliče ven!

Petje.

Lojze Bratuž.

Kratek načrt

za »Glasbeni odsek« Prosветne Zveze, kateri naj bi služil za reorganizacijo in povzdigo naših pevskih in glasbenih društev Jul. Krajine.

1. Namen.
2. Reorganizacija.
3. Priključitev vseh pevskih in glasbenih društev k »Pevski Zvezi« (Oddelek Prosvetne Zveze).
4. Naloga pevskih zborov in glasbenih odsekov na splošno in do »Pevske Zveze« ter obratno.
5. Okrožni referenti.
6. »Zvezin pevski zbor« (Zbor Prosvetne Zveze).
7. Tečaj.
8. List.

1. Namen.

Skoro vsi pevski zbori in glasbeni odseki naših podeželskih društev, ki so javno nastopili, niso povsem izvršili tiste naloge in tistih poti, ki jih mora vsak zbor zasledovati. Cilj pevskega odseka mora ta, da širi med našim ljudstvom lepoto in zmisel narodne pesmi, katera je izključna last narodove duše in kot tako povzpne do najvišje lepote; da seznaní ljudstva vse naše umetnike in proizvaja njih dela z največjo fineso in dovršenostjo, da pokaže tudi dela drugih skladateljev, v vseh panogah na glasbenem polju. (Razvoj slovenske, vse-slovanske muzike ter drugih narodov in to s pomočjo predavanj).

Naši zbori niso tudi povsem rešili svoje naloge, ker so gojili petje le kot izključno *zabavo* sebi in drugim, niso pa izluščili iz pesmi tistega pomena, ki ga pesem sama na sebi nudi to je: srčna izobrazba, simbol žalosti, veselja in hrepenenja. Mnogokrat ni našla duša tiste globine in tajinstvenosti v pesmi, melodija je bila tako proizvajana, da ni našla najmanjšega odseva prave interpretacije. Tudi druge hibe so povzročile slabo interpretacijo pesmi, kakor neokornost in neuglajenost glasov, pičlo oziroma ničevno znanje potrebne teorije; različnost glasov pa in splošno preziranje dinamike niso dali pesmi nobenih sprememb. Mnogo in največ pa je škodila zanemarjena, popolnoma zapuščena, prava poglobitev z vsemi močmi in vso dušo v pesem in melodijo.

Veliko je tudi drugih vzrokov, katerih se dotaknem pozneje. Zato je prepotrebno, če hočemo vse te napake temeljito odpraviti, da v te izbore poseže prava materina roka, ter poravnava vse take napake in povzdigne vse naše slovenske zборе iz te površnosti jim pokaže pot, jih vzpodbuja k najvišji lepoti s tem, da preuredi temeljito vse glasbene odseke in pevske zборе, kateri bodo potem lahko prišli na pravi nivo glasbene umetnosti. (Nadaljevanje sledi).

Društveni vestnik.

Prosvetna zveza.

Pozor, društva! Po naročilu prefektur v Vidmu smo razposlali vsem ukinjenim društvom okrožnice obenem s peterimi izvodi pravil in s tiskovino za prošnjo. *Nujno prosimo* vsa društva, naj nemudoma oskrbe, da podpišejo vse eksemplarje pravil in vzorec prošnje razločno tri osebe. Drugih rubrik ni treba izpolniti, pač pa nam na posebnem listu napišite kraj in ime društva, kakor tudi očetovstvo in materinstvo podpisanih predlagateljev. Držite se natančno

okrožnice in *nemudoma* vrnite podpisana pravila, formular in listek s podatki. *Ne zamudite niti trenutka!* Društva, ki bi tiskovino ne prejela, naj se takoj javijo tajništvu P. Z.!

Pravni odsek.

Zahvala. Vsem, ki ste na kakršen koli način pripomogli, da sta dramatski in telovadni tečaj vzorno izpadla, izreka najpristrčnejšo zahvalo Prosvetna zveza.

Dramatskega tečaja so se udeležili naslednji gg. režiserji: Kovačič Avg., Makarovič Kaz., Kolenec Val.

iz Avč, Kogej Janez iz Sp. Idrije, Čuk Izidor, gč. Zalka Zamar iz Bilj, Beltram Fr., Vuk Franc, Avg. Leštan iz Mirna, Šuligoj Jos. iz Ročinja, Mlakar Mih. iz Zakojce, Kovačič Fr. iz Svetega pri Komnu, Kavčič Fr. iz Črnega vrha, Pisk Ign. iz Pečin, Žigon Fr., Mozetič Henrik iz Orehovlj, Viteznik Vik., Prekrski Ferd. iz Št. Vida pri Vipavi, Valentin Benso, Hilarij Primožič iz Oslavije, Alojzij Terčič iz Števerjana, Bric Ivo, Pavlica Fr., Berce Jos. iz Dornberga, Vincenc Pipan, Inamo Fr. iz Sv. Križa, A. Čefarin iz Deskel, Lahajnar Jak. iz Straže pri Cerknem, Cotič Fr. iz Renč, Vidmar A. iz Rihemberga, Peric Rud. iz Opatjega sela, Purgar Iv. iz Zakriža, Miklavič Fr. iz Iderskega, Pavšič Al. iz Loma, Lisjak Jos., Vižintin A. iz Zalošč, Pavšič Mohor iz Otaleža, Povšič M., Kuštrin Fr., Peter Podgornik, Bednarik Lavo, Humar Fr., Bratuž Fr., Merkuža A. iz Gorice.

Telovadnega tečaja v Gorici so se udeležili članice iz naslednjih društev: Sv. Križ 2, Rihemberk 1, Dornberg 2, Idrija 2, Vrhpolje 2, Miren 2, Gabrije 1, Števerjan 1, Gorica 7.

Zahvala udeležencev dramskega tečaja.

Sem srečno doma, a v neizbrisnem spominu mi ostanejo one ure, ki sem jih preživel v Vaši sredi, kot gost goriške »Mladike« in pa kot Vaš zvest učenec.

Težko nam je bilo ob zaključku dramskega tečaja, najrajši bi videl, da bi bili vedno skupaj.

Opazovali smo veliko delavnost in požrtvovalnost goriških fantov, da jih lahko stavimo našim tovarišem — društvnikom v zgled.

Veliko zahvalo smo dolžni gg. predavateljem, ki so se toliko žrtvovali nam v korist in pouk, a gotovo gre pa Vam, predragi naši prijatelji vsa čast, zahvala in častitke, za tako dobro uspeli prirejeni tečaj.

Mi Vam ne moremo poplačati Vašega truda, zato Vas bo Bog tembolje poplačal!

Vaše misli in želje, pa bomo hoteli prišedši domov po možnosti uveljavljati, v kar nam pomози Bog!

In vem, da Vam bode to najlepša zahvala. *Ign. Pisk, Pečine.*

Bele vrtnice je naslov igri, ki jo je uprizorila Prosvetna zveza ob zaključku dramskega tečaja dne 25. marca v Sala Verdi. Sodelovali so naslednji gg. oziroma ggčne: Brešan Franja v vlogi gospe Alme, Bratuž Marijan v vlogi Leona, P. Kemperle v vlogi Debeljaka, P. Podgornik je igral Dr. Dobrota, Milan Povšič Polža, Zora Kos v vlogi Amande, Ivančica Bednarik v vlogi Hilde, A. Klančič v vlogi Viljema, Fr. Vuk je igral Gosarja, Anica Jericjo v vlogi Betke in M. Povšič v vlogi Kristine.

Drama je težka in zahteva poleg zunanjega dejanja veliko notranjega doživetja. Igralci in igralki so igro doživeli in s tem dosegli popoln uspeh. Gospa Alma je bila v maski in nastopu izborna. Semtertje ji je nagajal poudarek. Leon je igral dobro, v tretjem dejanju je bil nervozen. Debeljak je nastopal vseskozi umerjeno in naravno. Polž in njegova žena sta bila dobro zadeta, včasih je Amandi delala težave izgovarjava. Hilda je bila mestoma pretiha, sicer pa hvalevredna. Viljem je igral splošno dobro, istotako Gosar, le glasu ni mogel spremeniti. Betka in Kristina sta pogodili značaj služkinj. Scenerija je bila primerna, rekviziti zadostni, le iluminacija je bila prenagla. Tehniški pogrešek v predzadnjem dejanju bi lahko izostal, vendar je z ozirom na hitri tempo ostal brez vpliva na tragiko prizora. Zadnje dejanje je bilo v vsakem oziru zadovoljivo in je popravilo nedostatek prejšnjih prizorov. Občinstvo je tihotno z napestjo sledilo prizorom in navzoči režiserji so dobili veliko zgledov pravičnega prednašanja.

Splošen vtis je: Igra je dosegla svoj uspeh in zadovoljila vse. Igralcem in igralkam častitamo!